

SZEMLE

Kelecsényi Gábor: Múltunk neves könyvgyűjtői.
Bp. 1988, 244 l. Gondolat Kiadó.

Szakkönyvek esetében ritka erény az olvasmányosság. Ha mégis szerepel a gördülékeny stílus egy kritikában, a megdicsért mű rögtön gyanús-sá válik: kellően tudományos-e, megbízható-e a szerző, elvégre úgy ír, hogy nemcsak a kiválasztottak értik. Még talán árthat is a tudomány kasztjának, hiszen megfosztja a misztikumtól, hozzáférhetővé teszi a laikusok számára is. Ilyen megítéléstől, beskatulyázástól félttem Kelecsényi Gábor könyvét is. Mert a *Múltunk neves könyvgyűjtői* valóban olyan könyv, amelyet nem lehet letenni. Ha egyszer szerepelne a magyar- vagy könyvtárszakos egyetemisták olvasmányjegyzékén, még az is kiderülne, hogy a „kötelező” bélyeg sem tudná elriasztani a szakterület jövődó művelőit, kutatóit.

A Gondolat Kiadó *A magyar könyv* című sorozatának két szerkesztője — Borsa Gedeon és Haiman György — a garancia arra, hogy ebben a sorozatban csak szakmailag megalapozott, megbízható művek jelenhetnek meg. A két korábbi kötet, amelyek Kner Izidornak és Tevan Andornak, a XX. századi magyar könyvkiadás történetét öleli fel. Már az első fejezet címe izgalmas: *A homo bibliophilus mint a homo sapiens különleges alfaja* — a komolykodó cím mögött érződik az egész könyvet besugárzó szellem és böles ironia, amely Kelecsényi Gábor tudós egyéniségének meghatározója.

A magyarországi könyvgyűjtés történetét Kelecsényi portrék megrajzolásával teszi élővé. Portréinak vonulata két nagy csúcspan teljessé-
dik ki. Az első, a Bibliotheca Corviniana, Mátyás

király könyvtára, amelynek nemzeti jellege éppen azáltal domborodott ki, hogy az egyetemes könyvkultúra felhalmozásával éppen egész Európa elismerését kívánta Magyarország számára kivívni. A másik csúcspont pedig Széchényi Ferenc könyvtára, amely a nemzeti identitáskeresést tette gyűjteménye meghatározójává. Mint Kelecsényi írja — „kezdeményezése óta kapott új szerepet a magyar bibliofília, és kapott igazán nemzeti tartalmat”.

A történeti feldolgozás az első tényleges könyvtárakat előkészítő gyűjteményekkel vagy inkább egyes kódexek ismertetésével kezdődik. Megújuló bibliofil könyvkiadásunkat — főleg a Helikon Kiadót — dicséri, hogy az említett ritkaságok pl. a Képes Krónika, a Nekcei Biblia legszebb lapjainak hasonmását már minden érdeklődő kézbe veheti. A humanista könyvgyűjtés Vitéz János, Janus Pannonius, Zsámboky János portréjának megrajzolásával válik teljessé. Batthyány Boldizsár németújvári bibliotékája — ritkaságai mellett — azért is külön fejezetet érdemel, mert nem érte utol a szétszóródás tragikus sorsa: a gyűjtemény máig fennmaradt a güssingi ferences könyvtár részeként. A Zrínyi Miklós gyűjteményével foglalkozó fejezet kedvesnáló annak a hatalmas munkának a kézbeviteléhez, amely a könyvtár monografikus feldolgozását, kötetekinek pontos meghatározását ígéri és a közeljövőben jelenik meg a Zrínyi-Könyvtár című sorozat negyedik köteteként. A könyvgyűjtők sorában egyetlen nőt találunk, az önéletíró, levelező Bethlen Katát, akinek jellegzetes magyar könyvtárát, amely idegen nyelvű könyvet nem tartalmazott, csak könyvjegyzékből ismerjük, az enyedi református kollégiumba került bibliotéka a tüz martaléka lett a múlt század közepén.

A későbarokk korig a bemutatott könyvgyűjtők nemcsak bibliofilek, hanem nagy íróegyéni-
ségek is. A XVIII. századtól a könyvgyűjtők

már mint irodalomtörténeti jelességek közismertek, hiszen van közöttük tudós történész, politikus, könyvszerető mágus éppúgy, mint könyvkereskedő, antikvárius. Felsorolásuk helyett inkább arra utalunk, hogy Kelecsényi Gábor minden fejezetben megtalálta azt a nézőpontot, ahonnan a legtöbbet mondhatja el tárgyáról és az előző fejezetek ismereteire is építve történelmi és irodalmi, könyv- és könyvtártudományi tudnivalóinkat is bővítheti. Könyve úgy tanít, hogy az olvasó szinte észre sem veszi, a szórakoztató olvasmányban mennyi adat, magyarázat, fogalmi és történeti ismeret rejtezik. Még a szakkifejezések, idézetek fordításai is úgy simulnak a szépen megformált szövegbe, hogy szakember és laikus érdeklődő egyaránt élvezettel olvashatja. A téma főlényes ismerete, a hosszú könyvtári gyakorlat eredményezi azt a bölcs és megértő humort, amellyel Kelecsényi enciklopédikus tudásának egy kis szeletét megosztja könyvének olvasóival.

A kötetet — céljának megfelelően — nem zsúfolják agyon magyarázó jegyzetek. Az egyes fejezetekhez kapcsolódó bibliográfia is csak a tájékozódást segíti, azokat a műveket sorolja fel, amelyek a legfrissebbek vagy a legtöbb eligazítást nyújtják a téma iránt érdeklődőknek. A kötet illusztrációi és a szikár képmegjelölésnél bővebb aláírások szervesen kapcsolódnak a szöveghez, a tudatos pedagógiai szándékot is bizonyítják. Külön meg kell említeni a címlap borítóját, Joseph Ender Széchenyi Ferencet ábrázoló monumentális festményét, amelyet a Múzeum körüli Széchenyi Könyvtár Kézirattárában még látni lehetett. Nemzeti könyvtárunk budavári otthonának már meg kellett elégednie egy kevésbé nagy hatású bronz mellszoborral.

A kötet zárómódozataiban Kelecsényi Gábor a XX. századi új bibliofil korszak, a szép könyv tervezésének, a könyvkötészet — restaurálás fejlődésének bemutatását ígéri „majd egy másik könyvben”. Kíváncsian várjuk — minél előbb!

NÉMETH S. KATALIN

Vigilia. Repertórium 1935—1984. Összeállította STAUDER Mária. Bp. 1987, 384 l. Vigilia.

Ötven évi fennállásának évfordulójára jelentette meg a folyóirat szerkesztősége ezt a rangos kiadványt, amely egy fontos, a magyar szellemi életben magas színvonalon betöltött szerepű orgánusról ad áttekintést. A magyar folyóiratok

történetében nem gyakori, hogy egy lap öt évtizeden keresztül töretlenül megvalósíthassa eredeti célkitűzéseit. A *Vigilia* megindulásakor, 1935-ben Possonyi László főszerkesztő nemes célokat vállalt magára, hogy egy keresztény szellemű, a legjobb irodalmi hagyományokat folytató havi folyóirattal orientálja az érdeklődő olvasókat, tiszta, eszményi elveket őrizzen az egyre komoruló világban és minőségi olvasnivalóval lássa el a tájékozódni vágyókat. Szándéka szerint európai és távolabbi szellemi értékek közvetítését is vállalta a hazaiakon kívül, komoly része volt a modern keresztény filozófiai irányzatok megismertetésében, hazai és külföldi írók bemutatásában, irodalomtörténeti hagyományok ápolásában, a tudományos élet kiemelkedő eseményeinek számontartásában. Programját a későbbi szerkesztők — Mécs László, Sík Sándor, Rónay György s 1977 után Doromy Károly, Hegyi Béla és Lukács László — még tovább bővítették, s a lapot a magyar folyóiratirodalom egyik legrangosabb fórumává tették, amelyben a legnehezebb években is őrizni tudták a szuverén szellemet, a színvonalat, a széles látóhatárt; óvni tudták a politika változásaitól a lap arculatát, magasrendű tartalmát.

Minden repertórium elkészítésekor nehéz feladat kialakítani a megfelelő szakrendet, a leginkább követhető, áttekinthető rendszert több évtized természetnek bemutatásához. Különösen nehéz dolga volt az összeállítónak ennél a folyóiratnál, ahol nagyon sok területet kísérték figyelemmel, s a szépirodalom gazdagsága mellett nagy teret kaptak a társadalomtudományok, természettudományok és a társ művészetek is. Stauder Mária igen gondos anyaggyűjtése során az óriási mennyiségű termést végül a következő szakrend szerint csoportosította: Filozófia, filozófiatörténet; Etika, etikátörténet; Világnézeti kérdések; Vallás (Keresztény vallások — Nem keresztény vallások); Történelem; Művelődéstörténet; Könyvtörténet, könyvtártörténet; Politika; Szociológia, szociográfia; Közgazdaság; Jogtudomány, jogtörténet; Pedagógia; Lélektan; Folklor; Nyelvtudomány, nyelvtörténet; Irodalomtudomány — ezen belül Általános kérdések, összehasonlító irodalomtörténet; Irodalomelmélet, stílus, verstan, műfordítás; Sajtótörténet; Antológiák, Lexikonok, bibliográfiák; A magyar irodalom története; A világirodalom története. Újabb nagy csoportot alkotnak a Színházművészet, színház- és drámatörténet, az Előadóművészet; a Filmművészet, filmtörténet, fotóművészet; Rádió és televízió; Táncművészet;